Вікна згасли ще до півночі. Він і собі вимкнув світло, але за шибкою панував молодий сніг і було, мов удосвіта.

Серце билося, як молот. Варто йому було тільки вимовити ім’я — і дівчина поставала перед очима в гостроносих чобітках. Поправляла гладко зачесане волосся, розливчасто сміялася, мов ранкова свіжість стривожила росяний букет. Він її бачив на Невському проспекті у білій шовковій хустині, у темно-вишневому пальті строгого крою. Оця її манера одягатися старомодно його розчулювала. У пітерської молоді одяг виглядав, як лахміття.

Позавчора група українських студентів приїхала до Санкт-Петербурга для роботи над дипломними. Тема Андріани "Микола та Євген Гребінки серед творчої молоді Петербурга" його зацікавила найбільше. У списку навпроти цієї теми професор поставив плюс. А потім до нього підійшла Андріана.

Професор працював з ноутбуком і, не відриваючись, запросив її сісти.

— Скажіть мені, шановна, — мовив чистою українською мовою без акценту, — скільки хвилин свого дорогоцінного часу ви плануєте присвятити темі?

— Як це? — спантеличено промимрила Андріана.

— У вас же, мабуть, велика культурна програма: Петерґоф, палац Петра, Ермітаж…

— У мене програма тільки за дипломною.

— Та невже? — скептично мовив професор, проте вперше підняв очі на студентку.

Наступного дня гості з України влаштували презентацію в педуніверситеті. Стужа, попри звичку не бувати на таких дійствах, пішов і навіть сидів в одному з перших рядів актової зали. Він не міг не піти, — народився в Україні, там була похована його мати. І хоча більше сорока років прожив у Пітері, любив це місто, вважав його своїм рідним, але навіть випадково почуте слово часом щеміло всередині, як рана.

Студенти, виступали бравурно і дотепно. Три дівиці, по-старечому перев’язані хустками, вихилялися й співали суржиком: "Бузина, бузина, на городі бузина, як заглянув в бузину, кум цілує куму". У залі присвиснули: "Давай, хохлуха, давай!" Потім виступив мер обласного центру і мовив:

— Як тут правильно в залі підмітили, ми хохли! Да, ми хохли, приїхали до вас, кацапів. Давайте будемо дружити! А щоб ви про нас не забували, ми привезли вам свою продукцію. Ось такі огірочки консервують на нашому заводі. Гарні, га? Та ще під сто грамів. А хрумтять!

Стужа відвернувся і подумав: хтозна, як там з дружбою, а з наукою в них сутужно. І тут побачив, що через прохід від нього сиділа та сама студентка, Андріана Сорока. Обличчя в неї горіло. Дівчина нахилилася й затулилась руками. Відчувши його погляд, піднялася й пішла до виходу.

Коли Стужа потрапляв у компанію гарних жінок, починав кепкувати, сипав дотепами, вправлявся у сарказмі і зверхності. Але краса і покірність, розум і вірність не поєднанні. Черговий раз у цьому переконавшись, професор забивався в далекий куток, зривалося одруження і він підсумовував: скільки навколо підступу і зради!

Того дня вони ходили по набережній. Стужа довго мовчав, а коли вона заспокоїлася, глибоко зітхнула й задивилась на воду, несподівано запитав:

— Звідки ж ти прилетіла… пташко сіренька?

— Вам теж сподобалися хохли в шароварах? Сподобалися наші клоуни? — саркастично мовила дівчина.

— Не кричіть, Андріано.

— Кричатиму, кричатиму! Бо так не можна. У нас є культура, за нами народ від самої Київської Русі. Від Володимира Великого й княгині Ольги. За нами Шевченко, Франко, Кобилянська, Ліна Костенко! А ми куди не їдемо, прогинаємося, виставляємо себе на посміховисько. Ось тепер перед вами, москалями…

Несподівано для самого себе професор обняв Андріану за плече й притулив до себе. Тільки на мить.

— Ви не смієте, не смієте!

— Смію. Бо я хороший москаль. І я теж народився в селі, на Чернігівщині, як і ви. В селі Мала Дівиця, чули таке?

— Під Прилуками? — скрикнула Андріана. — Ви жартуєте!

— Їдеш трасою з Ніжина, а потім буде невелика долинка і поворот направо. Там ще ряд тополь.

— Не може бути! А я з Великої Дівиці. Це сусіднє село, знаєте?

Професор народився не там, але йому хотілося якось прихилити до себе це дівча. Він бачив копії її документів і земляцтво вигадав на ходу. Очі Андріани сяяли, вона говорила про те, що сталося з Україною, з людьми. Її високий голос звучав надривно, але Стужа її не зупиняв. Андріана червоніла, завелася, як горобець у віхолу, цвіриньчала й

цвірінчала про Україну. "Хай пограється в патріотку, доки не вийшла заміж. А там загубить усе між пелюшками й горщиками. Вона тим і хороша, що має в голові смалець", — думав професор.

Андріана зупинилася, пильно подивилася йому в очі:

— Та ви ж глузуєте з мене! — глянула з докором і побігла набережною.

Професор постояв, підняв комір, загорнув вище шарфа й повільно пішов убік Невського проспекту.

Старий дурню, казав він собі, залицяння до молодих дівчат приносить дещицю радості й копу смутку. Хіба ти ще не переконався? Невже ти думаєш, що таке ось диво із розмиканою для стилізації (чи як там) косою тобою може зацікавиться? Думаєш, твоя сутулість, сивина і звичка мружити очі її хвилює? Пройдений матеріал. Спочатку їй потрібно дипломну, потім кандидатську, потім квартиру. А після ти загримиш у будинок для пристарілих, щоб не затьмарювати її зоряний простір.

Другого дня, коли Стужа зайшов на кафедру, Андріана Сорока сиділа в куточку біля книжкової шафи і гортала збірник спогадів сучасників про Євгена Гребінку.

Привітавшись, недбало кинув на стілець зім’ятого, мов пожованого, портфеля. Андріана сиділа в блакитній блузці, коса була гладко зачесана й підібрана на потилиці. Хтось вітався, хтось грюкав дверима, хтось подавав йому руку.

— Пробачте, — тихо сказала Андріана. — Я вчора поводилася надто емоційно.

Всі його наміри щодо шикування цієї дівчини розвіялися. Він передумав читати їй мораль, але натомість похмуро запитав:

— А ви знаєте, хто матеріально допомагав Шевченкові в Петербурзький період?

— Микола Гребінка. Він був на той час відомим архітектором.

— А знаєте, де помер Тарас Шевченко?

Професор показав їй будинки, які спроектував брат байкаря Микола Гребінка, повіз в останню кімнату Тараса. Щось таки було в ній незвичне, мов опинявся наодинці з проліском. Коли знову повернулися на кафедру, він майже не дивився на неї, але бачив такою, як уранці — у блакитній блузці, з темним вузлом волосся.

— Андріано, ви носите обручку на правій руці. У вас хтось є?

— Хтось та є. Але ж і ви не самотній чоловік?

Стужа не очікував такого сміливого повороту справи.

— Я запитую не просто так. Важливо, чи є у вас наукове майбутнє?

Бабуся-секретарка принесла на яскравій таці каву. Його завше дратувала ця особа з тоненьким хвостиком сірого волосся, яка мала звичку човгати по підлозі. І все винюхувати, вивідувати, носити в собі огром зайвої інформації. Ходяча флешка. Аж тепер професор роздягнувся, і дівчина побачила свіжий комір його сорочки, сліпучо-білий шарф. При яскравому світлі він здався їй ще старішим. Червонувате обличчя, худа, сутула постать, а волосся таке ж біле, як і шарф. Професор сидів рівно, напружено, похмуро дивився через товсті окуляри, і дівчина зрозуміла: щось його пригнічує.

Потаємні думки Андріани

Коли Стужа обійняв мене на Набережній, я відчула його тиху спокійну ніжність. Пізніше зрозуміла, що це був тільки порух, професор на якусь мить пожалів мою жалість до України. Але в ту мить його сіре шорстке пальто здалося мені рідним. Захотілося, щоб титулований скептик зняв окуляри й поцілував мене. А він торочив щось безглузде про сучасні віяння в літературознавстві.

У Стужі дні були розписані по хвилинах. Він уже не ламав звичного графіку, але за дивним збігом обставин з Андріаною бачився щодня — в коридорах, читальному залі, фундаментальній бібліотеці. Одного разу навіть пробурчав, коли зіткнувся з нею в університетському буфеті:

— Шановна, годі мене переслідувати! Я ж вам не парубійко!

Адріана спалахнула.

Дівчина за кілька днів зібрала товсту папку матеріалів. Коли професор побачив результати її праці, то здивовано скинув брови.

Від’їзд запланували на п'ятницю. За кілька хвилин до дев’ятої він під’їхав до гаражів, на майданчику вже нікого не було. Глянув на годинника — годинник зупинився. На передньому сидінні лежали матеріали і знімки, які він мав би вручити Андріані. Запитав себе, а навіщо? Ця розумниця сколихнула уяву, а далі що? Приїхати в Україну, посидіти з нею в кафе? Потім з’явиться якийсь ґевало і начистить йому фізію? Повернувся, сів за кермо, але рушити не міг. У машині був запах молодого листя. Її запах. Вона стояла перед очима сумна, у блакитній блузці, із розсмиканою косою.

Він уявляв, як десять хвилин тому після бурхливого прощання з російськими студентами, українські пурхнули до автобуса. Дехто через скло показував листок з номером мобільного, хтось усміхався, а хтось плакав. На снігу лежала забута троянда з припорошеними пелюстками.

Він вийняв мобільний. Побачив великі літери і цифри П’ЯТНИЦЯ, 14 СІЧНЯ 2011 РОКУ 11.15.

Колеса машини шурхали в мокрий сніг. Професор рушив містом навмання, у той бік, куди мав би прямувати "Ікарус". Він минув перехрестя, колишній завод імені Кірова. Стискав кермо, сварився на водіїв, які його обгонили. І, зрештою, зупинився в корку, який утворився там, де раніше ніколи не було проблем із проїздом. "Що там?" — гукнув водієві переднього авто. "ДТП, начебто серйозне", — відповів той.

Професора мов ударило струмом. І ось він стоїть неподалік обгорілого "Ікаруса". Навколо міліціонери в формах, ("розходимося, громадяни, розходимось") медики в халатах, кров на снігу. Нікого не пропускають ближче. Здалеку видно місиво чорних тіл, серед яких чиясь обгоріла рука, немов кликала на допомогу. Він здригнувся. "Може, я сплю?" — хаотично прослизнула думка. Стужа різко повернувся і майже побіг до автомобіля.

Що ми значимо в цьому світі? І чого варті наші дослідження, ідеї, досягнення, коли ось так одним порухом може все зупинитися. Все! І ми не владні перед смертю і перед часом. Хто й коли прочитає дипломні цих дітей? Чоловік у натовпі саркастично мовив: "У режисера не вистачило коштів і він відзняв останній кадр — катастрофу". Стужа різко повернувся, почав шукати його обличчя серед інших, але не знайшов. Якби знайшов, убив би.

Відчиняючи дверцята, подумав: треба було б запитати про живих. Але поклав голову на кермо, якийсь час сидів непорушно потім поїхав. В цю мить він не міг, не хотів нічого знати! Кожна клітина його тіла пульсувала думкою "а раптом".

Професор згадував учорашню зустріч з Андріаною. Він запросив її додому на каву. Думав, ця рум’яна патріотка засоромиться, відмовиться. А вона пішла! Стужа наказав їй постояти біля дверей, а сам кинувся

прибирати з перед очей шкарпетки, що лежали в коридорі біля черевиків. Накривати рушником безнадійно обгорілу сковорідку з рештками яєшні. Зрештою махнув рукою і відчинив двері.

Як на лихо, кава закінчилася. Андріана поставила в маленькій каструльці воду, покришила туди велике зморщене яблуко, що знайшла на кухні. Він поривався піти в магазин, але боявся її залишити наодинці зі своїм гармидером. Вони пили яблучний чай з фісташками. Дівчина була в тій же блакитній блузці, розсмикана коса спадала до пояса.

— Ти пахнеш листям, — тихо сказав професор.

— Коли ви приїдете в Україну?

— Не знаю, може скоро.

— Я дуже чекатиму. Дуже-дуже.

— Тоді я вирушаю прямо сьогодні.

— Мені пора, — піднялася Андріана.

Професор взяв її косу, обгорнув навколо своєї шиї.

— Нікуди тебе не пущу!

Дівчина легко вивільнилася з його обіймів, підійшла до дзеркала. Тепер у кімнаті було дві Андріани. Стужа подумав, що та, в дзеркалі, назавжди залишиться тут. Несподівано вона заспівала. Її тихий сріблястий голос здивував його, він стояв, немов заморожений.

— Сміються плачуть солов'ї

І б’ють піснями в груди.

— Ти знаєш цей романс? — після паузи через силу спитав Стужа.

Андріана змовчала і не прощалася. Накинула хустку, пішла до дверей, немов боялася, що він спитає номер мобільного або адресу. Він так і стояв у коридорі, заворожений її співом…

Тепер ось сидів у машині, його рвав розпач. Несподівано для самого себе в пориві він заговорив до Бога.

Молитва Стужі

Господи, я тобі не вірив, і ніколи нічого тебе не просив. Ти чуєш мене, Господи, милосердний і милостивий? Зроби так, щоб Андріана була жива. Я старий гульвіса, пияк, славолюб. Візьми моє нікчемне життя! Ти знаєш, скількох я образив, скільком перейшов дорогу, скільки разів я бажав високої посади. Візьми, Господи, моє нікчемне життя і поверни на землю це дівча. Жити треба тим, хто облагороджує світ. Я молюся тобі, Господи, стаю перед Тобою на коліна. Я прошу вас, поля і ліси, гори й ріки України, моліться за Андріану.

Стужа говорив уголос, одночасно тримав руки на кермі й не зчувся, як його машина зупинилася перед будинком. Він гримнув дверцятами, піднявся на другий поверх, важко дихаючи і не відпускаючи поручнів. Ледве дістався до ліжка, випив ліки, упав і заснув намертво.

Професор не бачив, як високо в небі радилися зорі й несміливо тупцяв між ними місяць. Не чув, як дзвенів телефон, мов порикував дворовий пес, бо не знав, будити господаря, чи не будити. Він пропустив вечірні новини, і диктор у телевізорі, якого не випустили на поверхню, здивовано розводив руками.

Другого дня вранці Стужа знайшов свіжу сорочку, випив свій дьоготь, який лише запахом нагадував каву пристойного чоловіка, рушив на роботу.

Навколо нічого не було надзвичайного. На припарковані авто залітав сніжок. Біля зупинки тролейбуса стояли студенти й голосно сміялися. Він узяв портфель, кинув дверцята й пішов до головного корпусу, тремтячи і готуючись почути найстрашнішу новину. Проте ні в коридорі, ні на кафедрі не було ознак якоїсь надзвичайної події. Секретарка залила з електрочайника каву. Він пив розчинник, не відчуваючи смаку і схоплюючись кожного разу, коли дзвонив стаціонарний телефон. Зрештою запитав:

— Мені… ніхто не телефонував?

— Та ніхто. Заходила дівчина… Андріана, здається, хотіла вас побачити.

— Коли, вчора? — схопився і закричав Стужа. — Учора?

— Та ні… щойно, — знітилася бабця-секретарка.

— Ви все переплутали, — зітхнув і послабив краватку Стужа. — Студенти з України вчора від’їхали. Від’їхали, розумієте?

— Ніхто нікуди не від’їжджав, — з притиском відповіла стара.

Стужа схопив біля вішалки портфель, кинув його на стіл. По тому відчинилися двері і з’явилася Андріана. Професор зблід.

Вони вийшли з корпусу і по молодому сніжку рушили до кав’ярні. І тут Стужа несподівано для самого себе знову запросив її додому на каву. Піде чи не піде? Він рідко приводив жінок додому через безлад в помешканні. Професор завжди мав бездоганний вигляд, а от перед

житлом був безпорадний, як дитя. Шпалери так і не спромігся поклеїти, вапновані стіни посіріли, а газова плита на кухні була схожа на кратер вулкана.

Перед тим, як відчинити двері для гості, Стужа зайшов сам, на ходу схопив брудні шкарпетки в коридорі, кинув рушник на сковорідку з яєчнею. Коли зайшла Андріана, він здивувався: кімната засвітилася. Він знав, що кава в нього закінчилася, але пошукав її, побрязкав холодильником, де теж нічого не було, поклав перед дівчиною зморщене жовте яблуко. Потім зазбирався в магазин, але вона, як він і чекав, його зупинила. Він не захотів залишати її в цьому гармидері. Попили яблучний чай. Весь час, доки Андріана була з ним, Стужа угадував кожен її рух і кожне слово. Подумав, мабуть, її прихід позавчора просто снився. Снився, от і все.

— Мені пора, — сказала Андріана.

— Нікуди тебе не пущу, — задихаючись мовив Стужа. Взяв її косу й обгорнув навколо своєї шиї.

Андріана підійшла до дзеркала, яке мов і не бачило такої краси. Завмерло.

— Чому Україна і Росія не можуть жити між собою так, як студенти? — запитала дівчина.

— Патріотко ти моя… — розчулився Стужа.

Запала мовчанка. Професор взяв руку Андріани, тоненьку, як бадилинка.

— Заспівай, Андріано, у тебе голос, як у ранкової пташки.

— А от і не буду. Звідки ти знаєш? Не хочу співати! — дівчина засміялася, вивільнилась, на ходу одяглася й пішла до виходу.

— Ви коли від’їжджаєте?

— Об одинадцятій. Не приходь, мені так легше. Обіцяєш?

— Як скажеш.

Він підвіз Андріану на зупинку, дівчина пішла до своєї групи, і тут побачив на сидінні папку з матеріалами, які мав їй віддати. Узяв папку з собою.

Бабця-секретарка стояла до Стужі спиною, мишачим хвостиком волосся і гортала перекидний календар.

— Сьогодні субота, шановна, — в’їдливо мовив Стужа. — Якщо забуваєте, треба записувати.

— Хтось із нас плутає дні, — відповіла бабця. — Щойно ви стверджували, що студенти вже від’їхали.

— Сьогодні субота! — гаркнув Стужа.

— Таки п’ятниця! — прогугнявила стара.

Професор відкрив мобілку, там було написано "П’ятниця, 14 січня, 2011 року". І тут його свідомість немов пронизала блискавка. Вчора висвічувався цей самий день! П’ЯТНИЦЯ, 14 СІЧНЯ. Професора, мов ударило в груди. Схопив папку, портфель, перевірив ключі від машини. Українські студенти вже сиділи в автобусі. Хтось усміхався, хтось плакав, хтось показував на листочку через скло номер телефону. Він подав Андріані папку з матеріалами і сказав так тихо, щоб почула тільки

вона: "Нічого не бійся". По тому підійшов до водія "Ікаруса" і запропонував показати пряму дорогу.

Колеса автобуса зашурхотіли в снігу. Слідки за "Фольксвагеном".

На шибці завмерли краплі, мов тисячі віджилих очей. І ніхто до самого перехрестя не зронив ні слова.